

0111 განათლების მეცნიერება EDUCATION SCIENCE

დაცვის ხაზის მოთამაშეები და პრესინგის როლი თანამედროვე ფეხბურთში

თამაზ ჯაში

საქართველოს სპორტის უნივერსიტეტი

E-mail: tamaz.jashi@sportuni.ge

რეზიუმე

დღევანდელ ფეხბურთში დიდი მნიშვნელობა ენიჭება თავდასხმელების მოქმედებას შეტევაში და კარში ზუსტ დარტყმას, რომელიც წარმოადგენს შეტევის და კომბინაციის დაგვირგვინებას. ასევე უნდა გვესმოდეს, რომ კარში დარტყმების რაოდენობას ყოველთვის არა აქვს გადამწყვეტი მნიშვნელობა საბოლოო შედეგის მისაღწევად. ცნობილია, რომ გუნდის შედეგიანობისა და გამარჯვების მიღწევისათვის პირველ რიგში, გადამწყვეტი მნიშვნელობა აქვს თამაშის ეფექტურობას.

საკვანძო სიტყვები: დაცვის ხაზი, მცველი, პრესინგი, ზონური დაცვა, პერსონალური მეურვეობა, ბურთის დაუფლება, ტაქტიკური მოქმედება, ტექნიკა, შეტევა, გადაცემა, სივრცის შეზღუდვა, კონცენტრაცია, ბურთის წართმევა, სწრაფი გარბენი.

შესავალი

თანამედროვე ფეხბურთი სწრაფი ტემპით ვითარდება და მოითხოვს ახალ სტანდარტებს როგორც გუნდური სტრატეგიის, ასევე ინდივიდუალური სათამაშო უნარების მხრივ. განსაკუთრებით გამოიკვეთა დაცვის ხაზის მოთამაშეების როლის ტრანსფორმაცია - თუ წარსულში მათი ძირითადი ფუნქცია მოწინააღმდეგის შეტევის ჩაშლაზე იყო ორიენტირებული, დღეს მათ თავდაცვით ამოცანებთან ერთად შეტევით ფაზაშიც მნიშვნელოვანი წვლილი აქვთ. ამის პარალელურად, ტაქტიკურმა მიდგომებმა, როგორებიცაა პრესინგი და მისი სხვადასხვა ფორმები, მნიშვნელოვანი ადგილი დაიკავა თანამედროვე საფეხბურთო თამაშში. სტატიაში მიზნად ვისახავთ დაცვის ხაზის მოთამაშეთა ფუნქციური წონისა და პრესინგის მნიშვნელობის გაშუქებას თანამედროვე ფეხბურთის კონტექსტში.

ძირითადი ნაწილი

თანამედროვე ფეხბურთში მცველების მოვალეობანი და მათი მოქმედებების დიაპაზონი გაფართოვდა. თუკი ადრე მცველის ძირითადი ამოცანა მოწინააღმდეგის შეტევის ჩაშლა იყო, ამჟამად დაცვაში კარგ თამაშს საკუთარი გუნდის შეტევებში აქტიური ჩართვა და მისი სხვადასხვა ფაზაში მონაწილეობაც დაემატა. დიდი მოცულობის სამუშაოს და მრავალფეროვანი ტაქტიკური მოქმედებების შესრულების აუცილებლობამ კიდევ უფრო მნიშვნელოვანი გახადა მცველთა ათლეტური მომზადების როლი. ძალის, გამძლეობის, სისწრაფის, მოქნილობის, მხტომელობის, სათანადო სასტარტო სიჩქარის განვითარების მაღალი დონის გარეშე, თანამედროვე ფეხბურთში, სერიოზულ წარმატებაზე ფიქრიც კი წარმოუდგენელია. მოძრაობის კარგი კოორდინაცია, ტექნიკური ხერხების სრულყოფილად ფლობა, დაცვასა და შეტევაში პარტნიორობთან ურთიერთშეთანხმებული მოქმედებები მცველების მომზადების აუცილებელი პირობაა.

დაცვაში თამაშისას მცველებისთვის ძირითადი ტექნიკურ-ტაქტიკური მოთხოვნებია:

1. ზონაში გააზრებული მოქმედება;
2. მოწინააღმდეგის კართან მიახლოებისას მჭიდრო მეურვეობაზე გადასვლა;
3. მაღალი ბურთისთვის ბრძოლა;
4. პარტნიორობისა და აუცილებლობის შემთხვევაში, მეკარის დაზღვევა;
5. დროული მოქმედებები მოწინააღმდეგის გადაცემისა და დარტყმის გასაჩივრებლად;

ფეხბურთელებს, რომლებიც დაცვის ცენტრალურ ზონაში მოქმედებენ, შეიძლება ითქვას, რომ განსაკუთრებული მისია აკისრიათ მათ უხდებათ საკუთარი კარის წინ, ყველაზე სახიფათო ზონაში, მოწინააღმდეგის მოქმედებათა განეიტრალება.

მცველი დარწმუნებული უნდა იყოს საკუთარ შესაძლებლობებში. იგი პატივს უნდა სცემდეს მოწინააღმდეგეს, მაგრამ არ უნდა ეშინოდეს მისი. დაცვის ცენტრში მოთამაშე მცველს უნდა შეეძლოს პერსონალური მეურვეობისა და დავალებით მოცემულ ზონაში თამაშისთვის დამახასიათებელი ტაქტიკური მოქმედებების შეთავსება. აქედან, პირველი და ძირითადი მოვალეობაა – მომაგრებული ფეხბურთელის მოქმედებათა კონტროლი და მეორე ზონაში თამაში.

დაცვაში მცველის მოვალეობაა, ხელი შეუშალოს მოწინააღმდეგეს თავისი ჩანაფიქრის განხორციელებაში. შეტევის დროს ბურთის დაუფლების შემდეგ მცველი სწრაფად მიიწევს წინ, ერთვება შეტევით მოქმედებაში ან ასრულებს გადაცემას. დიდი მნიშვნელობა ენიჭება ხაზის კოორდინირებულ მოქმედებას. ასევე მნიშვნელოვანია თამაში “ზონაში”, ურთიერთმოქმედება მეკარესთან და სხვა პარტნიორებთან.

მცველი კარგად უნდა აფასებდეს ტაქტიკურ პოზიციას. მან უნდა მოახერხოს, ამოიგნოს მოწინააღმდეგის ტაქტიკური სვლები, დაიკავოს პოზიცია დაცვაში ბურთის დასაუფლებლად და პარტნიორთა დასაზღვევად. დაზღვევის მნიშვნელობა დიდია და მას სათანადო ადგილი უკავია თანამედროვე ფეხბურთში.

შეტევის ორგანიზაციის დროს მცველების თამაში უნდა აკმაყოფილებდეს გარკვეულ მოთხოვნებს. კერძოდ, უნდა შეეძლოს:

1. ბურთის დაუფლების შემდეგ, პარტნიორის მისამართით დროული და ზუსტი გადაცემის შესრულება;
2. ფლანგზე გახსნა, როცა ბურთს დაეუფლება მეკარე ან პარტნიორი და მათგან გადაცემის მიღება;
3. მოწინააღმდეგისთვის მოულოდნელად შეტევაში ჩართვა.

თანამედროვე ფეხბურთში, როგორც უკვე აღვნიშნეთ მცველების თამაშმა ცვლილებები განიცადა. წინათ ისინი მოწინააღმდეგის მოედანზე იშვიათად გადადიოდნენ და თითქმის არანაირ მონაწილეობას არ იღებდნენ შეტევის დაწყების ორგანიზაციასა და უშუალოდ შეტევაში. ამჟამად, ბურთის უმისამართოდ მოგერიების მეთოდს მცველები მხოლოდ უკიდურეს შემთხვევაში მიმართავენ, კერძოდ მაშინ, როდესაც მათ არც დრო და არც სათანადო სივრცე არ აძლევთ საშუალებას, ითანაშინ ზუსტად. თანამედროვე სტილის მცველები აქტიურად მონაწილეობენ როგორც შეტევის დაწყებაში, ასევე მის ორგანიზაციასა და შეტევის გადაწყვეტაში. მცველები ხშირად გადადიან წინ შეტევაზე როგორც ბურთით, ასევე უბურთოდ. შეტევაში ჩართული მცველის თამაში ეფექტურია, თუ იგი პოზიციას იკავებს პარტნიორის უკან ან გვერდით, მოულოდნელად სწრაფი გარბენით ან მანევრით ქმნის რიცხოვრივ თანაფარდობას ან უპირატესობას მოწინააღმდეგის ნახევარზე ან კართან ახლოს.

მცველის აქტიური თამაშისთვის ასევე მნიშვნელოვანია შეტევაში ჩართული მცველის პოზიციის დროული დაზღვევა პარტნიორის მიერ. თუ კი მცველი, რომელიც შეტევაში მონაწილეობს, დარწმუნებულია, რომ ბურთის დაკარგვის შემთხვევაში მის ადგილს დროულად შეავსებს პარტნიორი, იგი უფრო გაბედულად იმოქმედებს და წავა წინ. მცველების სათანადო მოქმედებანი ხშირად ჰგავს შუა ხაზის და თავდასხმისათვის დამახასიათებელ ტაქტიკურ მოქმედებებს. დაცვაში თამაშის დროს გამოიყენება დაცვის ერთ-ერთი ვარიანტი – პრესინგი.

პრესინგი - ნიშნავს ზეწოლას. პრესინგის მიზანია, მოწინააღმდეგეს შეუზღუდოს როგორც მოქმედების დიაპაზონი, ასევე სივრცე. პრესინგი ეფექტურია მაშინ, როდესაც მოწინააღმდეგე, რომელიც ბურთს ფლობს და მცველი, ერთმანეთისგან დაშორებულია არა უმეტეს 1-1,5 მეტრისა, და მცველი საშუალებას არ აძლევს მეტოქეს, განაგრძოს მოძრაობა კარის მიმართულებით. ფეხბურთელს, რომელიც პრესინგს თამაშობს, უნდა ახსოვდეს, რომ მისი მიზანი და ამოცანაა, ყოველთვის იდგეს მოწინააღმდეგის ზურგს უკან, გრძნობდეს მის სუნთქვას, არ მისცეს საშუალება მოწინააღმდეგეს ბურთი გადააწოდოს წინ, თავის პარტნიორს შეტევის გასაწვითარებლად.

ბურთის დაკარგვისთანავე, გუნდის ყველა ფეხბურთელი უნდა ეცადოს, სასწრაფოდ დაიბრუნოს ბურთი შეტევის ან კონტრშეტევის განსახორციელებლად, რათა არ დაიკარგოს ძვირფასი წუთები, მოწინააღმდეგეს არ მიეცეს საშუალება, თავისუფლად დაამუშაოს ბურთი და დაუბრკოლებლად გადააწოდოს ის თავის პარტნიორს. დაგვიანებულ რეაქციას მივყავართ ერთი შეცდომიდან მეორემდე. პრესინგი უნდა გამოიყენონ ბურთის დაკარგვისთანავე, როდესაც ბურთი გადადის ერთი გუნდიდან მეორე გუნდის მფლობელობაში. შეცდომები ძირითადად უყურადღებობით არის გამოწვეული. ეს კი, თავის მხრივ, აზროვნების კონცენტრაციის გაფანტვის შედეგია. ყურადღების კონცენტრაცია ის თვისებაა, რომელიც შესაძლებელია ფეხბურთელმა მხოლოდ და მხოლოდ ვარჯიშის დროს გამოიმუშაოს, განსაკუთრებით ორმხრივი თამაშისას.

იმისთვის, რომ აიძულონ მეტოქე, დაუშვას შეცდომა, წამყვანი გუნდები ხშირად იყენებენ პრესინგს მოწინააღმდეგის მოედანზე, რაც ხშირ შემთხვევაში, სასურველი შედეგის მომტანია. როდესაც გუნდი გაშლილია მთელ მინდორზე და მოთამაშეებს შორის წარმოიქმნება ბევრი თავისუფალი ადგილი, პრესინგის გამოყენება ამ შემთხვევაში ნაკლებად ეფექტურია.

პრესინგის წარმატებით გამოყენების მიზნით, გუნდი თავს უნდა არიდებდეს მოთამაშეთა „განთესვას“ ანუ ერთმანეთისგან შორეული პოზიციის დაკავებას, ცდილობდეს, შექმნას მინდორზე მოთამაშეთა კომპაქტური განლაგება. კომპაქტური განლაგება შეიძლება გაკეთდეს სამ შემთხვევაში:

1. როდესაც თავდამსხმელები ბურთის დაკარგვისთანავე დაუყოვნებლივ დაიწყებენ თამაშს დაკარგული ბურთის დასაბრუნებლად, ე.ი. გამოიყენებენ პრესინგს მცველების წინააღმდეგ, მათსავე ნახევარზე;
2. როდესაც დაცვისა და ნახევარდაცვის მოთამაშეები სწრაფად გადადიან წინ გაგზავნილ ბურთთან ერთად და იწყებენ მოწინააღმდეგე გუნდის მოთამაშეების ახლო მანძილზე „აყვანას“ და მათი მანევრირების კონტროლს.
3. როდესაც მოთამაშეები გადაინაცვლებენ მინდვრის გასწვრივ, იმ ზონაში, სადაც ბურთისთვის მიმდინარეობს ორთაბრძოლა, რათა მოწინააღმდეგეს არ მიეცეს გამოტანის საშუალება.

პრესინგს აქვს თავისი უპირატესობა და ნაკლი. უპირატესობა გამოიხატება იმაში, რომ პრესინგი საშუალებას არ აძლევს მოწინააღმდეგეს, აკონტროლოს თამაშის ტემპი. ეფექტურია ნელი გუნდების წინააღმდეგ და ასევე გუნდის მიმართ, რომელსაც ცუდი ტექნიკა აქვს. ის ეფექტურია მატჩის ბოლოს, როდესაც გუნდი აგებს, რაც დემორალიზებას უკეთებს მოწინააღმდეგეს. ეფექტურია სტანდარტული კომბინაციის ჩაშლის მიზნით. პრესინგი ხელს უწყობს აგრესიულობას და რწმენას უნერგავს ფეხბურთელს. დაცვაში პრესინგის გამოყენება დაკავშირებულია გარკვეულ რისკთან. იგი ფეხბურთელისგან ითხოვს მაღალ, სპორტულ კოორდინაციას, სისწრაფესა და აგრესიულობას, მცველების დიდ შრომისუნარიანობას, ხანგრძლივ და მუყაით ვარჯიშს. ვარჯიშის სირთულეც გამოიხატება იმაში, რომ შეუძლებელია ყოველდღიურ ვარჯიშზე პრესინგის დამუშავება. ასეთი ვარჯიშები ფსიქოლოგიურად და ფიზიკურად გადამღლელია. ასევე გადამღლელია გუნდის მიერ ჩემპიონატში პრესინგის ხშირი გამოყენება, განსაკუთრებით მაშინ, როდესაც გრძელი სკამის საკითხი არ არის გადაჭრილი. პრესინგის დროს ხშირია ჯარიმები. პრესინგმა შეიძლება დააბნიოს ახალგაზრდა ფეხბურთელი.

საფეხბურთო პრაქტიკაში გამოიყენება ორი ტიპის პრესინგი – **პერსონალური და ზონური**. ერთიც და მეორეც გუნდმა შეიძლება გამოიყენოს როგორც მთელ მინდორზე, ასევე საკუთარი მინდვრის ნახევარზე ან მინდვრის რომელიმე გარკვეულ მონაკვეთზე. როდესაც პრესინგი გამოიყენება უშუალოდ კარის სიახლოვეს, ეს უკვე პირადი მეურვეობაა.

პირადი პრესინგის დროს თითოეული მცველი მიმაგრებულია კონკრეტულ თავდამსხმელთან. ამ შემთხვევაში მცველები უნდა ცდილობდნენ, თავდამსხმელები შეავიწროვონ რაც შეიძლება გვერდითი ხაზისკენ, რათა შეუზღუდონ მოქმედების დიაპაზონი და გადაცემის შესაძლებლობა. მცველი ყველა საშუალებით უნდა ეცადოს, თავდამსხმელი არ გასცდეს მას. თუ თავდამსხმელი ზურგით დგას მოწინააღმდეგის კარის მიმართულებით, ამ შემთხვევაში მცველთან ახლოს მდგომ მოთამაშეს შეუძლია დაეხმაროს პარტნიორს. ორი მცველი ერთის წინააღმდეგ უფრო ადვილად შეძლებს ბურთის წართმევას, სანამ მოწინააღმდეგე შემობრუნდება და სწორ ორიენტაციას აიღებს მინდორზე. თუ თავდამსხმელი გაექცევა მცველს, იგი ვალდებულია, სწრაფად და დაუყოვნებლივ განაგრძოს ბურთისთვის ბრძოლა.

იმისთვის, რომ მცველმა გაიადვილოს თამაში და ეფექტურად იმოქმედოს **პირადი პრესინგის დროს**, საჭიროა მოქმედებდეს შემდეგნაირად:

1. მოწინააღმდეგეს, რომელიც ფლობს ბურთს, უნდა ეთამაშოს მჭიდროდ, ახლო მანძილზე;
2. ყურადღებით იყოს, რათა არ გაექცეს მოწინააღმდეგე;
3. ბურთის წართმევის დროს შეინარჩუნოს წონასწორობა;
4. რაც შეიძლება შეამჭიდროვოს მოწინააღმდეგე ხაზის მიმართულებით;
5. დაუყოვნებლივ, სწრაფად გადაერთოს თავისუფალ მოთამაშეზე, გარდა იმ შემთხვევისა, როდესაც მისი მეურვეობის ქვეშ მყოფი მეტოქე თავისუფლდება კარის სიახლოვეს და მასზე დაზღვევას ვერავინ აკეთებს;
6. არ მისცეს საშუალება მოწინააღმდეგეს, მიიღოს ბურთი;
7. ყველა მცველს უნდა ახსოვდეს, რომ მიმაგრებულია თავდამსხმელზე ინდივიდუალურად, მაგრამ ამავე დროს გაუწიოს დახმარება პარტნიორს და ითამაშოს დაზღვევაზე.

ძირითადი მოთხოვნები მცველების მიმართ **ზონური პრესინგის გამოყენების დროს** არის შემდეგი:

1. მცველი იმ ზონაზე უნდა იყოს პასუხისმგებელი, სადაც იგი თამაშობს. მან უნდა ითამაშოს არა ფეხბურთელზე, არამედ ბურთზე;

2. მცველმა უნდა აიძულოს მოწინააღმდეგე, ბურთი გადასცეს გვერდით ან უკან, რათა არ მისცეს საშუალება თავდამსხმელს წამოიწყოს მწვავე შეტევა;
3. ბურთი გაიტანოს სახიფათო ზონიდან რაც შეიძლება შორს, გვერდით ხაზთან ახლოს;
4. გამოიჩინოს აგრესიულობა ბურთის "ჩაჭრის" დროს;
5. მზად იყოს, მოწინააღმდეგეს წაართვას ბურთი, როდესაც იგი გაჩერდება ან მობრუნდება საკუთარი კარის მიმართულებით;
6. ეცადოს, მოწინააღმდეგეს მინიმუმამდე შეუმციროს ბურთის მიღების და დამუშავების დრო.

უკანასკნელი წლების განმავლობაში, თავდამსხმელის თამაშმა დიდი ევოლუცია განიცადა. იგი გაცილებით მრავალფეროვანი, რთული და საინტერესო გახდა. თავდამსხმელები თამაშობენ ყველა იმ მნიშვნელოვან და საპასუხისმგებლო პოზიციაში, საიდანაც უშუალოდ უნდა გაიტანონ ბურთი მოწინააღმდეგის კარში. თავდამსხმელები შეტევის დაწყების მიზნით უკან იხევენ საკუთარ კართან ახლოს და იქიდან იწყებენ შეტევას. ასევე მანევრირებენ ფლანგებზე იმისთვის, რომ თავდამსხმელმა წარმატებით მოუგოს ორთაბრძოლა მოწინააღმდეგეს, იგი თავისი ფიზიკური მონაცემებით არ უნდა ჩამორჩებოდეს მცველს და უნდა გააჩნდეს ექსტრემალურ სიტუაციაში სწრაფი ორიენტაციის უნარი.

თავდამსხმელს უნდა ახასიათებდეს აგრესიულობა, შეტევის სტილი, ბრძოლისუნარიანობა და გააჩნდეს უნარი, თავისი ფსიქიკა მიმართოს უშუალოდ შეტევისკენ. საჯარიმო მოედანში შესული თავდამსხმელის გადაწყვეტილება, უპირველესად, უნდა იყოს კარში ბურთის დარტყმა, მეორე კი გადაცემა. თუ ფეხბურთელი პირიქით აკეთებს ამას, იგი არასოდეს იქნება აქტიური (აგრესიული) შემტევი თავდამსხმელი კარის აღებისთვის ბრძოლაში. ამასთანავე, არ უნდა იყოს დაბრმავებული თავისი პარტნიორების მიმართ. ე.ი. მხოლოდ თვითონ კი არ უნდა ცდილობდეს ბურთის კარში დარტყმას, არამედ უნდა ეცადოს სხვასაც შეუქმნას ასეთი შესაძლებლობა.

ფეხბურთელი, რომელიც ხშირად დარბის ბურთით, მალე იღლება. თამაში ამ შემთხვევაში ნაკლებ ეფექტურია. ბურთის ტარება, მოტყუება ყველაზე სასარგებლოა მეტოქის დაცვის ზონაში. მიუხედავად იმისა, თუ როგორ ასრულებს დანარჩენ ტექნიკურ ილეთს, თავდამსხმელის მთავარ ღირსებად მაინც ბურთის გატანა რჩება.

დასკვნა

მცველების როლი თანამედროვე ფეხბურთში გასცდა მხოლოდ მექანიკურ დაცვას და გარდაიქმნა სტრატეგიულ ინსტრუმენტად როგორც შეტევის, ისე მთელი სათამაშო დინამიკის ფორმირებაში. მათგან მოითხოვება ტექნიკური სიზუსტე, ტაქტიკური ინტელექტი და ფიზიკური გამძლეობა, რაც მათ გადააქცევს გუნდის ბალანსის განმსაზღვრელ ბირთვად. პრესინგი კი, როგორც ერთ-ერთი უმნიშვნელოვანესი დაცვით-შემტევი ტაქტიკა, ქმნის პირობებს მოწინააღმდეგის დეზორიენტაციისა და ბურთის სწრაფი დაბრუნებისთვის. თუმცა, მისი წარმატებული გამოყენება მხოლოდ მაშინ არის შესაძლებელი, როცა მთელი გუნდი მოქმედებს სინქრონში, მაღალი კონცენტრაციითა და სათანადო ფიზიკური მზადყოფნით. საბოლოოდ, დაცვის ხაზისა და პრესინგის ეფექტური გამოყენება გარდამტეხ როლს ასრულებს თანამედროვე ფეხბურთში შედეგზე ორიენტირებული თამაშის წარმატებაში.

The Role of Defenders and Pressing in Contemporary Football

Tamaz Jashi

Abstract

In modern football, the responsibilities and range of actions of defenders have significantly expanded. Whereas previously the primary task of a defender was to "break up" the opponent's attack, today solid defensive play also requires active involvement in their own team's offensive efforts and participation in various phases of the attack. The necessity to perform high-volume work and execute a variety of tactical actions has further elevated the importance of pressing and defensive roles in contemporary football.

Keywords: Defensive line, defender, pressing, zonal defense, man-marking, ball possession, tactical movement, technique, attack, pass, space limitation, concentration, ball interception, quick run.